

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

6. Vtrum esse caput ecclesiæ sit proprium Christi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

tionem originalis in-
 stitue. Et quia hoc
 secundum casum
 fuit in Adam ex pri-
 mo, ideo dicitur qd
 persona, hoc est actus
 personalis corrumpit
 naturam, hoc est natu-
 rale bonum, ac do-
 num. In nobis autem
 dicitur, quod natu-
 ra corrumpit perso-
 nam, quia ex forni-
 te, &c. quoniam cum na-
 tura contraximus, per-
 sona & damna-
 tioni obnoxia sem-
 per est, nisi per bap-
 tismum reparatur, &
 in peccatum actua-
 le labitur. Non pro-
 portionaliter autem
 habet Christi gra-
 tia, ut scilicet alia sit
 gratia natura, alia
 persona, tum quia
 gratia non est data
 Christo ex anima
 sed actuali operatio-
 nis, tum quia gratia
 non communicatur
 nobis a Christo per
 actionem naturae, seu
 communicando na-
 turam, sed per actio-
 nem personalem Chri-
 sti qua mensuris
 nobis, & uoluntarie
 influit nobis gratiam.
 ¶ In responsione ad
 tertium uide noui-
 tie, quod Auctor pri-
 mo appellat gratiam
 unionis id, qd pro-
 prie est gratia unio-
 nis, & de illa dicitur,
 quod non est eadem
 gratia personali seu
 habituali. Deinde
 propter reuerentiam
 aliorum permittit ap-
 pellari ipsam habitua-
 lem gratiam Christi,
 nomine gratiae
 unionis, non simpli-
 citer, sed quodam-
 modo, pro quanto
 scilicet ipsa habitua-
 lis gratia in Christo
 facit congruitatem
 quandam ad unio-
 nem. Et intelligit de
 congruitate non an-
 tecedente unionem
 uelut disponente ad
 illam, sed de con-
 gruitate consequen-
 te ad unionem, red-
 dit enim habitualis
 gratia animam Chri-
 sti congruam digni-
 tati unionis, ad qua
 praeleuata intelli-
 gitur, sicut grauitas
 congruit terra, & si-
 cut desponsata iam
 mulier principi, con-
 grua redditur prin-
 cipi ex ornatu ioca-
 lium, quae ex dono
 sponsi accipit.

autem est caput nostrum, quod ab
 eo accipimus, ergo secundum hoc
 quod habuit plenitudinem gratiae,
 est caput nostrum. Plenitudinem
 autem gratiae habuit, secundum quod
 perfecte fuit in illo gratia perso-
 nis, ut supra dictum est. Ergo secun-
 dum gratiam personalem est caput
 nostrum, & ita non est alia gratia
 capitis, & alia gratia personalis.
 RESPON. Dicendum, quod gra-
 vnum quodque agit, in quantum
 est ens actu, oportet quod idem sit
 actus, quo aliquid est actu, & quo
 agit, sicut idem est calor, quo ignis
 est calidus, & quo calefacit. Non
 tamen omnis actus, quo aliquid
 est actu, sufficit ad hoc, quod sit
 principium agendi in alia: cum
 enim agens sit praesentius patien-
 te, ut Augustinus dicit 12. super Gen.
 ad litteram, & Philosophus in 3. de
 anima, oportet quod agens in alia,
 habeat actum secundum eminentiam
 quamdam. Dicitur enim autem
 supra, quod in anima Christi rece-
 pta est gratia secundum maximam
 eminentiam: & ideo ex eminentia
 gratiae, quam accepit, competit
 sibi quod gratia illa ad alios deri-
 uetur, quod pertinet ad rationem
 capitis: & ideo eadem est secundum
 essentiam gratia personalis, qua ani-
 ma Christi est iustificata, & gratia
 eius, secundum quam est caput ec-
 clesiae, iustificans alios: differt ta-
 men secundum rationem.
 AD PRIMUM ergo dicendum,
 quod peccatum originale in Adam,
 quod est peccatum naturae, & deri-
 uatum est a peccato actuali ipsius,
 quod est peccatum personale, quia
 in eo persona corrumpit naturam,
 qua corruptione mediate, peccatum
 primi hominis derivatur ad
 posteros, secundum quod natura cor-
 rupta corrumpit personam: sed gra-
 tia non derivatur a Christo in nos
 mediate natura humana, sed per
 solam personalem actionem ipsius
 Christi. Unde non oportet in Chri-
 sto distinguere duplicem gratiam,
 quarum una respondeat naturae, alia
 personae, sicut in Adā distingui-
 tur peccatum naturae, & personae.
 AD SECUNDUM dicendum, quod
 diuersi actus, quorum vnus est
 ratio, & causa alterius, non diuer-
 sificant habitum: actus autem per-
 sonalis gratiae, qui est sanctum fa-
 cere formaliter habentem, est
 ratio iustificationis aliorum, et
 pertinet ad gratiam capitis. Et in-
 de est, quod per huiusmodi diffe-
 rentiam non diuersificatur essen-
 tia habitus.

AD TERTIUM dicendum, quod

gratia personalis, & gratia capitis
 ordinantur ad aliquem actum:
 gratia autem unionis non ordi-
 natur ad actum, sed ad esse perso-
 nale: & ideo gratia personalis, &
 gratia capitis conueniunt in essen-
 tia habitus, non autem gratia unio-
 nis. Quamuis personalis gra-
 tia possit quodammodo dicitur
 gratia unionis, prout facit con-
 gruitatem quandam ad unionem.
 Et secundum hoc vna per essen-
 tiam est gratia unionis, & gratia
 capitis, & gratia singularis perso-
 nae, sed differens sola ratione.

ARTICULVS VI.

Utrum esse caput ecclesiae sit proprium Christo.

AD SEXTUM sic proceditur.
 Videtur quod esse caput eccle-
 siae non sit proprium Christo. Dicit
 enim 1. Reg. 15. Cum esses paruulus
 in oculis tuis, caput in tribus
 Israel factus es: sed vna est eccle-
 sia in nouo & veteri testamento.
 ergo videtur quod eadem ratione ali-
 quis alius homo praeter Christum
 poterit esse caput ecclesiae.
 ¶ 2. Praet. Ex hoc Christus dicitur
 esse caput ecclesiae, quod gratiam
 influit ecclesiae membris: sed etiam
 ad alios pertinet gratia aliis praer-
 bere, secundum illud Eph. 4. Om-
 nis sermo malus ab ore vestro
 non procedat: sed si quis bonus est
 ad edificationem fidei, ut det gra-
 tiam audientibus, ergo videtur, quod
 etiam alii quam Christo cooperari
 esse ecclesiae caput.
 ¶ 3. Praet. Christus ex eo, quod praeter
 ecclesiae, non solum dicitur ca-
 put, sed etiam pastor & fundamen-
 tum ecclesiae: sed non sibi solum
 Christus retinuit nomen pastoris,
 secundum illud 1. Petri 3. Cum
 apparuerit princeps pastorum,
 percipietis immarcescibilem glo-
 riam coronam: nec etiam nomen
 fundamenti, secundum illud Apo-
 calyp. 21. Murus ciuitatis habens
 fundamenta duodecim, ergo ui-
 detur, quod nec etiam nomen ca-
 pitis sibi soli retinuerit.
 SED CONTRA est, quod
 dicitur, Coloss. 2. Caput ecclesiae
 est, ex quo corpus per nexus, &
 coniunctiones subministratum, &
 constructum, crescit in augmen-
 tum Dei: sed hoc soli Christo con-
 uenit, ergo solus Christus est ca-
 put ecclesiae.

RESPON. Dicendum, quod caput
 in alia membra influit dupli-
 citer. Vno modo, quodam in-

Super Quaestione octava Aristotelis sextum.

In titulo articuli
 texti nota quod
 in dubium dupli-
 ter potest veri, an
 esse caput ecclesiae
 sit proprium Chri-
 sto. Primo in ordine
 ad Deum, & perso-
 nas Patris, & Spiritus
 sancti. Secundo
 in ordine ad
 creaturas angelicas,
 & humanas. In hac
 ratiōe litera non dis-
 putatur, & conse-
 quenter non queritur,
 nisi secundo modo,
 ita quod ly prop-
 rium, excludit com-
 mune Christo, & aliis
 creaturis. De Deo
 enim patre dictum
 est, caput Christi, ac
 per hoc ecclesiae totius,
 hoc est totius
 integri corporis ec-
 clesiae, scilicet ex capite
 & membris constan-
 tis, Deus: de Spiritu
 sancto autem, quod
 est cor ecclesiae, &
 propterea esse caput
 per homogenam: id est,
 eiusdem naturae,
 speciem, uel
 genericam, proprium
 Christo esse, & non
 commune toti Tri-
 nitati, relictum est.
 Nunc superest vide-
 re, an sit commune
 Christo secundum
 naturam humanam
 & alteri creaturae,
 an soli Christo con-
 ueniat.

In corpore articuli
 unica est distinctio
 bimestris, cum dua-
 bus conclusionibus
 responsus iuxta sin-
 gula membra. Distin-
 ctio est de esse caput,
 uel secundum insti-
 tum interiore, uel
 secundum exterior-
 rem gubernationem.
 Prima conclusio est,
 esse caput ecclesiae
 secundum interior-
 rem influxum est
 proprium Christo.
 Probat, quia sola
 humanitas Christi
 habet uirtutem ius-
 tificandi: quia sola
 coniuncta est perso-
 nali diuinitati.
 Secunda conclusio
 est, esse caput eccle-
 siae secundum exte-
 rior-rem gubernatio-
 nem, est commune
 Christo, & aliis, dif-
 ferenter tam. P. i. m.
 pars conclusio-
 nis uipote clara, ma-
 nifestatur auctorita-
 te Amos: secunda
 autem pars ex du-
 plici

97. ar. 9.

Aug. lib. 12. cap. 19. circa med. com. 2. Ar. 1. de anima lib. 3. tex. 16. art. 1. huius q. & q. 7. ar. 9.

D. 10066.

Infr. ar. 4. b. Corin.

Trac. med. 10066.

Trac. Joan. prin. 10066.

plici differentia. Prima, secundum extensionem vel restrictionem: quia gubernatio Christi extenditur ad omne tempus, omnem locum, omnemque statum, scilicet viae & terminus: aliorum vero restringitur, vel ad certum locum, vel certum tempus, vel certum statum. Secunda, secundum virtutem propriam vel vicariam: quia Christus propria auctoritate est caput, alii vero vicibus gerentes Christi, ut patet auctoritatibus. In responsione ad tertium eiusdem articuli discerne novitiam inter ostium, & ostiarium: quia licet esse ostium ecclesiae, ac regni eorum sibi soli dominus reservaverit, esse tamen ostiarium aliis communicavit, elatus regni celestis tribuendo, & Petrum ianitorum coeli instituit ostiarium. **A**D PRIMVM ergo dicendum, quod verbum illud intelligitur, secundum quod ratio capituli consideratur ex exteriori gubernatione, prout dicitur rex caput regni sui.

AD SECUNDVM dicendum, quod homo non dat gratiam interiori influendo, sed exteriori persuadendo ad ea, quae sunt gratia.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut Augustinus dicit super Ioan. Si praepositi ecclesiae pastores sunt, quomodo unus pastor est, nisi quia sunt illi omnes vnius membra pastoris? Et similiter alii possunt dici fundamenta, & capita, in quantum sunt vnius capituli & fundamenti membra. Et tamen sicut Augustinus ibidem dicit, pastoris esse dedit membris suis, ostium vero nemo nostrum se dicit, hoc sibi ipse proprium tenuit. & hoc ideo, quia in ostio importatur principalis auctoritas, in quantum ostium est, per quod omnes ingrediuntur in domum, & ipse solus Christus est per quem accessum habemus in gratiam istam, in qua stamus: per alia vero nomina praedicta potest importari auctoritas, non solum principalis, sed etiam secundaria.

ARTICVLVS VII. *¶ Vtrum diabolus sit caput omnium malorum.*

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quod diabolus non sit caput malorum. Ad rationem enim capituli pertinet, quod influat sensum, & motum in membra, ut dicit quedam glossa super illud ad Ephes. 1. Ipsum dedit caput &c. sed diabolus non habet virtutem influendi malitiam peccanti, quod ex voluntate peccantis procedit. ergo diabolus non potest dici caput malorum.

Respondeo dicendum, quod ad rationem praedictam non potest dici caput malorum. **¶** 2. Praeterea. Per quodlibet peccatum fit homo malus: sed non omnia peccata sunt a diabolo; quod quidem manifestum est de peccatis demonum, qui non ex persuasione alterius peccaverunt. Similiter etiam nec omne peccatum hominis ex diabolo procedit: dicit enim in lib. de Eccles. dogmatibus. * Non omnes cogitationes nostrae malae, semper diaboli instinctu excitantur: sed aliquoties ex motu arbitrii nostri emergunt. ergo diabolus non est caput omnium malorum.

¶ 3. Praeterea. Vnum caput vni corpori praeficitur: sed tota multitudo malorum non videtur habere aliquid, in quo uniantur: quia malum malo contingit esse contrarium: contingit etiam ex diuersis defectibus, ut Dionysius dicit 4. cap. de diu. nominib. * non ergo diabolus potest dici caput omnium malorum.

SED CONTRA est, quod super illud Iob 18. Memoria illius pereat de terra, dicit glossa. **¶** De vno quoque iniquo dicitur, ut ad caput, id est, diabolum reuertatur.

Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est, * caput non solum interiori influit membris, sed etiam exteriori gubernat, eorum actus dirigendo ad aliquem finem. Sic ergo potest dici aliquis caput alicuius multitudinis, vel secundum vtrumque, scilicet secundum interiori influendum, & exteriori gubernationem, & sic est Christus caput ecclesiae, ut dictum est, * vel secundum exteriori gubernationem, & sic quilibet princeps vel praelatus est caput multitudinis sibi subiectae. Et per hunc modum dicitur diabolus caput omnium malorum: nam, ut dicitur Iob 41. Ipse est rex super vniuersos filios superbiae. Pertinet autem ad gubernatorem, ut eos quos gubernat, ad suum finem adducat: finis autem diaboli est auersio rationalis creaturae a Deo: vnde & a principio hominem

¶ Super Quaestiones octauae articulum septimum.

Tulius clarus est.

In corpore auct. ar. 3. c. ar. repetitur primo supra posita distinctio de capite, scilicet in interiori influxum, & in gubernationem exteriori. Et ponitur deinde conclusio responsiva quinto iuxta alterum membrum distinctionis. Diabolus est caput omnium malorum in exteriori gubernatione. Probatur dupliciter. primo, auctoritate Iob. Ipse est rex, &c. secundo, ratione. Finis diaboli est auersio a Deo: ergo in quantum quicumque adducuntur peccando in hunc finem, sub diaboli gubernatione cadunt. ergo diabolus est omnium malorum caput secundum gubernationem.

Antecedens probatur primo ex hoc, quod tenentur ab initio a diuinitate abducere. Manifestum est deinde, quod auersio potest haberi sub ipse libertatis. Probatur auctoritate Hierem. Consequenter vero prima probatur: quia ad gubernatorem prius adducere quos gubernat in suum finem. Altera autem sequela est per se nota.

Couinge huic doctrinae responsionem ad secundum, & perspicere, quod ad gubernationem spectat, ad suum finem alios adducere, non vno tantum modo, sed diuersis, scilicet vel impellendo, vel solum ex proposito signo sui regni. Et sic videbitur primam consequentiam tenere, dum ex fine diaboli omnes ad illum finem tendentes sub diaboli regimine concludi inferunt, tamquam diabolus ipse omnium talium dux fuerit, hoc vel illo modo ad suum vexillum.

Cap. 82. habetur inter opera Aug. com. 3.

Cap. 4. par. 4. inter medium & fi.

Est Greg. 11. 14. moral. c. 11. circa pri.

Ar. preced.

Art. preced.

Trac. 46. in med. illius, com. 3.

Trac. 47. in Ioan. inter prim. & secundum, to. 9.

